

שיחות אל יעזר

שיחות ומאמרי הגאון רבי אליעזר געלדצעהלער זצ"ל
ראש ישיבת 'אור ישראל'

פרשת וארא

גליון 46

הודעת המכון

הננו עומדים בס"ד לקראת סיום שנה ראשונה להוצאת גליוני 'שיחות אליעזר'. השיחות מתפרסמות כל שבוע בשער בת רבים, בדפוס, באימיל וברשימות תפוצה שונות. ורבים אומרים מי יראנו טוב שנמשיך להעלות הדברים בגליון מדי שבת בשבתו, שיהיה לנו לעינים ולמשיב נפש.

אנו מקפידים מאד לשמור בדקדוק על תוכן הדברים ורוחם כפי שנאמרו מפי רבינו רה"י זצ"ל, ועם זאת פנים חדשות באו לכאן. אנו משקיעים הרבה בעבודות כתיבה והעתקה, הגהה ועריכה האורכות שעות רבות ועולות הון רב. כל הרוצה להיות שותף למפעל הגדול הזה - לדובב שפתי רבינו ולזכות את הרבים, אשר לזכות גדולה תיחשב לו - נא ליצור קשר עמנו בדוא"ל.

להערות ותיקונים, ולקבלת השיעור מידי שבוע

נא לפנות ל sichoseliezer@gmail.com

האור הטמון בהסתרה ותיקון

שובבי"ם באור התורה^ו

גילוי אור ה' לפי ערך ההסתרה הקודמת

וארא אל אברהם אל יצחק ואל יעקב באל שדי ושמי ה' לא נודעתי להם (שמות ו, ג). ידועים דברי רש"י 'וארא - אל האבות', ושאלת העולם מה משמענו. עוד יש להבין מה התשובה בכל זה על שאלת משה רבינו (לעיל ה, כב) 'למה הרעות לעם הזה'¹. ויש לשאול עוד על ד' (וה') לשונות של גאולה שהקב"ה מצוה למשה למסור לבני ישראל, בשלמא הבשורות הגדולות, והוצאתי והצלתי וגאלתי, שפיר יש מקום לעודד ולחזק את בני ישראל הנדכאים והמעונים, אמנם מה מקום לומר להם 'ולקחתי' וכל שכן 'והבאתי', הלא הם יושבים נלחצים תחת סבלות מצרים ומה נוגע להם עתה 'והבאתי'. משל למה הדבר דומה, לאחד שיושב בכלא ברוסיה ודנים אותו למוות, ומגיע צדיק אחד ומבטיחו שיוציאו מהכלא וגם יבנה לו בית גדול וגם יקנה לו בגדים וכו', הלא

---

^ו ההקלטה של שיחה זו אבדה, ולא נשארה לנו אלא רשימת דברים שכתב רה"י כהכנה לשיחה. הרחבנו את הדברים במקצת. וכאן המקום לבקש מכל מי שיש עמו הקלטה או כתבים מדברי רה"י זצ"ל, אנא אל תמנעו טוב מבעליו ושתפו נא אותנו בדוא"ל.

¹ איתא בחת"ס דבר נורא, שמשה רבינו ידע שהמטיח דברים כלפי מעלה לא ינקה, וגם ידע שהאבות הקדושים עם כל נסיונותיהם לא התלוננו כך, אבל כיון שראה שצאן מרעיתו סובלים כל כך, גברה חמלתו עליהם ומסר נפשו למענם, וקיבל ע"ע להיענש על זה. ודייקא מפני מסי"נ זו למען כלל ישראל, גילה לו ה' שם המפורש באספקלריא המאירה. והיינו דכתיב (פסוק ב) 'וידבר אלהים אל משה, ויאמר אליו אני ה'', היינו שדיבר עמו קשות על זה שהעיו לומר 'למה הרעות', אך עם זאת 'ויאמר אליו אני ה'' – מכח זה גופא זכית לגילוי שלא זכו האבות לפניך.

כל אחד מבין שאין זה המקום והזמן לדבר על בתים ובגדי רקמה עד שיצא מכלל סכנת מות, וכן הדבר הזה.

להבין כל זה מקדים בעל התניא (תורה אור ד"ה וידבר אלקים) לבאר סוד שם שד"י, 'על פי הגמ' (חגיגה יב.) 'בשעה שברא הקב"ה את העולם היה מרחיב והולך כשתי פקעיות של שתי, עד שגער בו הקב"ה והעמידו וכו', מאי דכתיב אני אל שדי, אני הוא שאמרת לעולם די'. עומק כוונת הגמ' הוא שבכדי שיוכל העולם להיבראות היה נצרך להרבה צמצומים כדי להסתיר אור אין סוף ב"ה, שהרי בלי הצמצום היה העולם בטל במציאות באורו יתברך, וע"י הצמצום היה אורו ית' נעלם [עולם מלשון העלם] מעיני כל חי יותר ויותר, עד שגבר ההסתר וההעלם כל כך, עד שגער הקב"ה ואמר די. ואיתא בשפ"א שאם היה ההעלם מתרחב אפי' קצת יותר לא היה שייך לגלות אור ה' בעולם, ואם לא היה מתרחב דיו, לא היה שייך מצב של בחירה. עכ"פ היינו שם שד"י, שהוא אורו ית' שמתייה ומהוה את הבריאה בתוך ההעלם וההסתר.

והנה משה רבינו לא הבין על מה ולמה 'ומאז באתי אל פרעה לדבר בשמך הרע לעם הזה' (ה, כג), הלא היה צריך להיות שגילוי שם ה' יביא ישועה וגאולה ולא צרות רבות ורעות. וענהו הקב"ה 'וארא אל אברהם וגו' באל שדי' וגו'. פירוש, האבות עבדו את השי"ת באתערותא דלתתא, שגילו אורו ומציאותו יתברך מעצמם בתוך העולם הטבעי, בתוך ההסתר, ובמידה זו עבדו את ה', ובשם זה הופיע עליהם רוח נבואה ממרום, אבל 'ושמי ה' לא נודעתי להם' וכפרש"י, 'לא ניכרתי להם במדת אמתות שלי', שלא התגלה להם הקב"ה בשמו המפורש, בלי צמצומים ולבושים. ובכן אילו הייתי רוצה להתנהג עם בני ישראל רק כפי שהייתי מתגלה לאבותם לא היו צריכים את כל הגלות הנוראה. אמנם היות ואני רוצה לגלות 'מידת אמיתות שלי' על בני ישראל במתן תורה, כמו שכתוב בסמוך 'ולקחתי אתכם לי לעם והייתי לכם לאלהים וידעתם כי אני ה' אלהיכם', שאדבר עמהם 'פנים בפנים' באספקלריא המאירה, לזה צריכים הכנה של חשכת הגלות. דהיינו שדוקא ע"י ההסתר יכול האדם בעולם השפל להמשיך על עצמו גילוי נורא ונשגב זה, כי ע"י שהוא נתון במקום חושך ציה וצלמות בעומק הגלות, מתעורר בנפשו צמאון עז, השתוקקות וכיסופים

להתקרב לה' וליהנות מזיו שכינתו, ואותו צמאון ממשיך גילוי אור אלקות לתוך נשמתו ולתוך העולם הזה.

ובכן לאשר שאלת 'למה הרענתה לעם הזה', התשובה היא שע"י העינוי הקשה והשעבוד הנורא שהם סובלים עכשיו, הם ממשיכים על עצמם אור נפלא שלא זכו לו האבות הקדושים, ולא זו אף זו, כפי ערך הצער וההסתר יגדל הצמאון, ולעומתו יהיה הגילוי יותר נעלה ומרומם. ובשפ"א (ויצא תרל"ח) מבאר שזהו כוונת הכתוב (תהלים סג, ב-ג) 'צמאה לך נפשי כמה לך בשרי בארץ ציה ועיף בלי מים. כן בקדש חזיתך לראות עֶזְך וכבודך', וז"ל 'לפי גודל הרצון והתשוקה שיש באדם לעבודת הבורא במקום ציה בלי מים, כן יוכל אחר כך להתדבק בקדושה בשעה שמתגלה לו קצת הארה'. ובזה יובן למה צוה הקב"ה למשה למסור הני לשונות של 'ולקחתי' ו'הבאתי', גם אם לא היו נוגעים כל כך לעת עתה, אלא מפני שדייקא בהיותם שקועים במ"ט שערי טומאה, מוכים ונמרטים מעול הגלות, צריכים לדעת אלו גילויים נפלאים ומדרגות והשגות עתידים לבוא עליהם, ועי"ז ישתוקקו ויצמאו עוד יותר עד כלות הנפש, וכך באמת ימשכו את האור הנפלא הזה עליהם ויזכו באמת לאותם גילויים.

וכן הוא בזעיר אנפין אצל כל אחד ואחד. יש והאדם עובר תקופה של גלות רח"ל, אם זה יסורי הגוף או הנפש, אם איזו טומאת ערות הארץ, שרואה עצמו מושלך לתוכה ומשועבד לפרעה, ולפעמים יתגבר 'קושי השיעבוד' עד כדי כך שבלבו מתרעם על המקום וחושב לעצמו 'למה הרעות לעם הזה', למה רבוש"ע גזרת עלי לעבור כאלו טומאת וקליפות וכאלו יסורים, 'מה בצע בדמי ברדתי אל שחת היודך עפר...'. על כך עונה השכינה כנגדו, דע לך בני, שמחכות לך מדרגות גבוהות 'ולקחתי' ו'הבאתי', והדרך היחידה שתוכל אתה לזכות להם היא ע"י שתעבור בגלות חושך כפול ומכופל, ואותו רגש של ריחוק ואבדון יגרום אצלך שתשפוך נפשך בתפילה ותשתוקק ותשאף 'צמאה נפשי לאלקים'. לכן אל יפול לבך בקרבך וחזקת והיית לאיש, כי הגלות היא רק הכנה לגאולה.

‘וארא’ – הבטחה לכל אחד ואחד מבני ישראל

אולם בשאלת משה רעיא מהימנא ‘למה הרעת’ כלולה שאלה אחרת, פנימית יותר, והיא שהגם שיש תכלית ותועלת בכל הצרות הנוראות הללו, אבל אולי לא יוכלו קטני הצאן לסובלן, וחלילה יאבדו בחשכת הגלות ותיכבה גחלת ישראל. על זאת ענה לו הקב"ה ‘וארא אל אברהם וגו’, ומפרש רש"י ‘אל האבות’. והעומק בזה הוא ד’מדקתני אבות מכלל דאיכא תולדות, ותולדותיהן כיוצא בהן’ (עי’ ב"ק ב.). היינו שבנשמת כל יהודי טמון כוחם של האבות הקדושים אברהם יצחק ויעקב, ולא בזכותא תליא מילתא אלא חלק זה עובר בירושה מאב לבן, וכמו ש’וארא אל האבות’ בעבר, כן ‘וארא’ גם לשון עתיד משמע, שהקב"ה מתראה אל האבות החיים וקיימים בתוך נפשות כל אחד מזרעם אחריהם. ואף שהאדם מרגיש שאין בכוחו לסבול עול הגליות, ישמע הבטחת המקום ‘וארא אל האבות’, היינו שאתראה אל חלק האבות שבתוך כל יהודי, בכל מקום ובכל זמן, ואאיר לו את ההעלם וההסתר בזיו שכינתי והדר כבודי.

והיינו טעמא דפותחים את תפילתנו ‘אלקינו ואלקי אבותינו, אלקי אברהם וכו’, לכאו’ ‘אלקי אבותינו’ מיותר, כי ידוע לכל שאברהם יצחק ויעקב אבותינו היו, ואין קוראים אבות אלא לשלשה. אלא הענין הוא כנ"ל, שלא יפול לב האדם בקרבו בעומדו בתפילה לחשוב מי אנכי ומה אנכי שאוכל להתפלל לפני המקום, הן אני עץ יבש, ומה לי, החוטא השפל, ולאברהם יצחק ויעקב שתיקנו אלו התפילות הקדושות, ע"ז מקדימים ואומרים ‘אלקי אבותינו’ ו’מדקתני אבות מכלל דאיכא תולדות’ כנ"ל, וע"י שעדיין פועמת בלבי קדושת האבות הקדושים אוכל גם אני להתפלל לפני ‘אלקי אברהם ואלקי יצחק ואלקי יעקב’. צריכים אנו לדעת שגם אם אנו מרגישים שכלו כל הקיצין, ואין בנו כח לסבול עול ה’מצרים’ הזה שאנו עוברים, נדע ש’וארא’ גם לשון עתיד משמע, וגם אם אנו השפלים איננו ראויים ל’וארא’, אבל אבא מזכה ברא, וע"י שאנו ירשנו את אבותינו הקדושים, מתראה השכינה אליהם בתוכנו, ומכח זה נוכל להאיר גם את הלילה החשוך של הגלות שלנו.

ולא זו אף זו, גם אם האדם מרגיש בעצמו שכבר ניסה כמה וכמה פעמים להתחזק ולעבוד את ה' מתוך החושך, והנה הוא נופל שוב ושוב ולא נשאר בידו מאומה מכל עמלו, אל יתייאש, שהרי גם משה רבינו נצטווה להגיד לבני ישראל אלו הענינים הנשגבים, והתורה מעידה (פסוק ט) 'וידבר משה כן אל בני ישראל ולא שמעו אל משה מקצר רוח ומעבדה קשה', ולמה נצטווה אם היה ידוע למקום שלא ישמעו, אע"כ מפני שכלפי שמיא גליא שלא שמעו אז רק 'מקוצר רוח ומעבודה קשה', אבל זה עדיין עשה רושם עמוק בנפשם ונכנס בפנימיותם. וכן גם אתה, אף אם אתה מרגיש בגדר 'ולא שמעו אל משה', תדע שכל אלו הרצונות והקבלות והמלחמות שעשית עם יצרך, הכל עושה רושם נצחי על נשמתך ולא תדע מתי זה גם יראה את אותתיו ויצא אל הפועל כלפי חוץ.

אור התורה בחדש שבט

ויהי בארבעים שנה בעשתי עשר חדש באחד לחדש דבר משה אל בני ישראל וגו' הואיל משה באר את התורה הזאת לאמר (דברים א, ג-ה). הנה ידוע (ע' זהר שמות יב). שחדשי טבת ושבט ולילותיהם הארוכים הם חדשים ששלטון הקליפה גובר בהם, אבל מכיון ש'בראתי יצה"ר בראתי תורה תבלין' (קידושין ל:), הואיל משה באר את התורה דוקא בר"ח שבט, שכח הרע של הקליפה בשיאו, כי בזמן שיש התגברות בטומאה צריכים אנו להתחזק כנגדה בקדושה. ולכן אם יהודי מרגיש שיצרו מתגבר עליו או שחשכות שורה עליו, העצה היעוצה היא לפתוח גמרא, להתעמל ולהזיע על תוס' ורעק"א – 'הואיל משה באר את התורה הזאת', ואז יתקיים בו מש"כ גבי חושך מצרים (שמות י, כג) 'ויהי חשך אפלה בכל ארץ מצרים וגו' ולכל בני ישראל היה אור במושבותם', שגם בתוך החושך ובתוך המיצר הנורא של טומאת מצרים היה אור במושבות בני ישראל, וכענין שנאמר 'גם חשך לא יחשיך ממך ולילה כיום יאיר כחשיכה כאורה'.

ואולי היינו טעמא דאיתא בספה"ק שימי השוכבי"ם יש בהם סגולה מיוחדת לתקן פגם הברית, כי בפרשיות הללו קוראים בענין הגלות, ולכן הזמן גרמא

לתקן ע"י ה'תורה תבלין'. ואם נדייק יותר נראה שבחודש שבט קוראים פרשיות ויגש ויחי שמות וארא, שהם פרשיות הגלות, ובחודש שבט קוראים פרשיות בא בשלח יתרו משפטים, המדברות כבר על גאולת מצרים ומתן תורה. וזה בא להורות שע"י 'הואיל משה באר את התורה הזאת' באחד לחדש שבט, זוכים להמשיך אור הגאולה ומתן תורה גם בתוך החושך.

והאמת היא² שגם בפ' וארא יש מעין מתן תורה, שהרי במכת ברד כתיב (להלן ט, כד) 'ויהי ברד ואש מתלקחת בתוך הברד כבד מאד אשר לא היה כמזה וגו''. והנה כשמעיינים בהתראה של מכה זו לא כתוב מאומה אודות האש שבתוך הברד, ואמנם אם מדייקים בתיאור המכה גופה, לא מפורש בקרא שהמצרים ניזוקו מהאש, רק שהברד הכה כל העצים והנטיעות והבהמות והכל נשתבר, אבל לא כתוב ששום דבר נשרף מאש הברד, וא"כ למה עביד הקב"ה ניסא למגנא, שתהיה אש מתלקחת בתוך הברד. ומבאר רבי צדוק שבכל מכה היה נגוף למצרים ורפוא לישראל, והנגוף למצרים במכת ברד אכן היה הברד לבד, ולכן לא דיבר משה לפרעה אודות האש בכלל, אבל האש הזו היתה בשביל ה'רפוא לישראל', כי היא מרמזת לאש התורה שבוער ומתלקח בתוך המים.

והיינו שגם אם לע"ע נראה ליהודי הזה שהוא שקוע במ"ט שערי טומאה, ולבו קפוא כברד, אבל בתוכו הבעיר הקב"ה אש קודש, אש של 'וארא אל האבות', אש התורה, 'אורייתא קא מרתחא ביה' (עי' תענית ד.). וזה מה שרמז משה רבינו לפרעה בהתראת המכה (ט, יד) 'כי בפעם הזאת אני שלח את כל מגפתי אל לבך וגו'', כי כל הקרירות וכל הטומאות של פרעה לא יעזרהו עוד למשול ביהודים כאלה שבוער בתוכם אש התורה, 'ואש מתלקחת בתוך הברד'. והיינו מה שכותב בעל הטורים עה"פ (ט, כט) 'הקולות יחדלון והברד לא יהיה עוד', וז"ל אבל לא אמר על הקולות שלא יהיה עוד, כי יהיו במתן תורה, ע"כ. והיינו שקולות הברד- שהוא חלק הפנימי של המכה- הן הנה הקולות של מתן תורה, והוא ממש כדברינו הנ"ל שמכת ברד היא אתחלתא דמתן תורה, שאז זכינו להבערת אש התורה בתוך נפשותינו.

² עי' שיחה לפ' בא תש"ס עוד בענייני

עשה עצמך כלי לשאוב תורה

וידבר משה לפני ה' לאמר הן בני ישראל לא שמעו אלי ואיך ישמעני פרעה ואני ערל שפתים (פרק ו, יב). על סירוב פרעה לשמוע במכות האחרונות מתקשים הראשונים, שלכאורה אין אשמה עליו בזה שלא שלח את ישראל, שהרי כבר ה' הקשה את לבו, וא"כ באמת לא מגיע לו עונש יותר. מבאר השפ"א שפרעה אכן לא נענש על זה שלא שלח את ישראל, כי לא היתה לו בחירה על זה מחמת קושי לבו, אבל היה לו להצטער ולבכות על זה גופא שהוא מרגיש שלבו אטום כאבן, וזה היה בידו, כי 'אין דבר העומד בפני הרצון', והסביר האמרי אמת דהיינו שאין שום דבר המעכב את האדם מלרצות, וגם אם אין בידו לעשות הדבר הנכון והישר, מ"מ מי מעכב על ידו לרצות ולשאוף להיות טוב ולעשות טוב. וממה שלא היה לפרעה שום עגמ"נ מנטילת בחירתו על כן נענש.

וזה גם ההבדל בין אבותינו – אותה חמישית מבנ"י שזכו לצאת ממצרים, ובין הד' חלקים מאחיהם שאבדו בשלשת ימי האפלה, שאף שכולם היו שקועים באותה טומאה ובאותה זוהמא, החמישית הצטערו על זה ורצו לצאת ממצרים, ולכן אכן יצאו, משא"כ ד' החלקים האחרים כ"כ הושפעו מקליפת מצרים עד שכלל לא הצטערו מזה שהם שרויים בטומאה בערות הארץ, עד שכבר אפילו לא רצו לצאת, ויאבדו מתוך הקהל.

והנה בשפ"א מבואר דבר נורא, שמשה רבינו טען שזה גופא שבני ישראל אינם שומעים אליו, זה הדבר שאוטם את שפתיו, כי המשפיע יכול להשפיע רק ביחס למה שהמקבל מוכן לקבל ממנו, ואם בני ישראל אין שומעים אליו אז באמת אין לו שום כח לדבר. ולכן רואים שמיד אחרי שכתוב 'ויאמינו בה' ובמשה עבדו' כתוב 'אז ישיר משה ובני ישראל', שכיון שהאמינו בני ישראל בנבואת משה רבינו, זה נתן בו כח לומר שירה.

ואולי יכולים להסביר בזה דברי הבני יששכר שמזל חודש שבט הוא דלי מפני ש'הואיל משה באר את התורה הזאת', ושואבים מים מבאר ע"י דלי. והלימוד בזה הוא שצריכים לבטל את עצמנו לתורה, כמו שהדלי אינו מציאות בפני עצמו אלא כלי ששואבים בו בלבד ובטל במהותו לבאר עצמה. והיה קשה לי

דלכאורה א"כ היה למזל חודש זה להיות באר שהוא מקור מים חיים, ולא הדלי שהוא רק האמצעי איך ששואבים ממנו. אלא ע"פ היסוד הזה של השפ"א מובן היטב, שגם אם יהיו כל מימי בראשית בבאר הזה, אם לא יהיה לו למי להשקות ולא יהיה לו דלי שרוצה לשאוב ממנו, אינו שוה מאומה. ולכן מקור המים אינו הבאר גרידא אלא הוא מתחיל מהדלי, ורק אחר שיש רצון אצל המקבל לשמוע ולבטל את עצמו לבאר, יש גם בבאר להשקותו.

וזה נוגע לכל אחד ואחד, שבכדי שהתורה תוכל ללמד אותנו צריכים אנו קודם לעשות את עצמנו דלי, דבר שאין לו חשיבות בפני עצמו אלא במה שהוא שואב מהבאר, ורק כך נזכה להתדבק באמת בקדושת התורה. וק"ו שבחור בישיבה, שתנאי קודם למעשה, אם רוצים לזכות לתורה, צריך אתה לעשות את עצמך דלי לבאר הזה שבאת לשתות מימיה, ודו"ק.